

اثربخشی آموزش تحول مثبت نوجوانی به والدین بر کیفیت رابطه ادراک‌شده والد-نوجوان

زهره سهیلی^۱

نورعلی فرخی^۲

کامبیز پوشنه^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۳۰

چکیده

هدف پژوهش اثربخشی آموزش تحول مثبت نوجوانی به والدین بر کیفیت رابطه ادراک شده والد-نوجوان تعیین شد و به روش نیمه آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون و گروه کنترل انجام شد. جامعه پژوهش دانش‌آموزان مقطع اول و دوم متوسطه مدارس دخترانه شهر تهران و نمونه پژوهش ۳۰ نفر از دختران ۱۲ تا ۱۷ سال (۱۵ نفر گروه آزمایش و ۱۵ نفر گروه کنترل) در سال ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند. مادران گروه آزمایش طی ۱۲ جلسه دو ساعته در برنامه آموزشی تحول مثبت نوجوانی شرکت کردند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه کیفیت روابط والد-فرزندی آلابام (فریک، ۱۹۹۱) بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 24 و تحلیل کوواریانس تحلیل شدند. نتایج نشان داد بین گروه آزمایشی و گواه در نمرات والدگری مثبت، تنبیه بدنی و مشارکت پدر تفاوت معناداری وجود دارد ($P > 0/05$). میانگین نمرات پس‌آزمون گروه آزمایش در مؤلفه‌های والدگری مثبت و مشارکت پدر افزایش معناداری پیدا کرده است و در مؤلفه تنبیه بدنی کاهش معناداری پیدا کرده است که حاکی از اثربخشی آموزش تحول مثبت نوجوانی به والدین بر کیفیت رابطه ادراک شده والد-نوجوان است. تأکید بر مؤلفه‌های تحول مثبت می‌تواند برنامه عملی مناسب برای بهبود و ارتقاء کیفیت رابطه والد-نوجوان باشد.

واژگان کلیدی: تحول مثبت نوجوانی، روان‌شناسی مثبت، کیفیت روابط والد-نوجوان، مؤلفه‌های کیفیت روابط والد-نوجوان، نوجوانان.

۱. دانشجوی مقطع دکتری دکتری واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
z.soheili58@gmail.com

۲. نویسنده مسئول: دانشیار دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
farrokhinoorali@gmail.com

۳. استادیار گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. poushaneh@hotmail.com

مقدمه

شیوه‌های والدگری یکی از مؤلفه‌های اساسی در رشد و تربیت فرزندان است. شیوه‌های والدگری مجموعه‌ای از نگرش‌ها دربارهٔ کودک است که در ارتباط با کودک به کارگرفته می‌شود و بیان‌کننده رفتارهای والدین هستند (دارلینگ و استنبرگ^۱، ۱۹۹۳). بامریند (۱۹۸۹) طرح کلی دو بعد مستقل والدگری را ارائه کرد که پیامدهای فرزندپروری را پیش‌بینی می‌کند. او به دو بعد پاسخدهی و توقع در فرزندپروری اشاره می‌کند که به چهار شیوه والدگری منجر می‌شود. پاسخدهی به ابراز هیجانی، گرمی، و مهرورزی والدینی و تقویت مثبت مربوط می‌شود و متوقع بودن، به اعمال انضباطی، کنترل، و سطحی از خواسته‌ها و انتظارات والدین مربوط می‌شود. چهار شیوه والدگری که با درجه‌ای از متوقع بودن و پاسخدهی والدینی تعریف می‌شوند شامل والدگری مقتدر (متوقع بودن و پاسخدهی هر دو بالا)، والدگری مستبدانه متوقع بودن بالا، پاسخدهی پایین)، والدگری آسان‌گیرانه (متوقع بودن پایین، پاسخدهی بالا)، و والدگری طردکننده (متوقع بودن و پاسخدهی هر دو پایین). اعتقاد بر این است که کودکان والدین مقتدر به‌طور کلی بهترین پیامدهای تحصیلی-هیجانی را تجربه می‌کنند (اگونی، اوککه و نیجه^۲، ۲۰۲۰؛ میهرت، دیلگاسا و مامو^۳، ۲۰۱۹؛ بوگنتال و گروزس^۴، ۲۰۰۶). بامریند (۱۹۶۸) ثابت کرد کودکان با والدین مقتدر بالغ‌تر، از لحاظ اجتماعی مستقل‌تر، فعال‌تر و موفق‌تر از کودکانی بودند که والدین غیرمقتدر داشتند. وی همچنین تصدیق کرد کودکان کودکان کدکستانی که والدین آسان‌گیر داشتند سطح پایینی از عزت نفس، کنترل خود و شایستگی نشان داده‌اند. در پژوهشی دیگر که با نوجوانان انجام داد به این نتیجه دست یافت که بین شیوه‌های والدگری مقتدرانه با پیشرفت تحصیلی نوجوانان رابطه مستقیم وجود دارد و نوجوانان خانواده‌های مقتدر از لحاظ شناختی با انگیزه‌تر و هدف مدارتر، از لحاظ اجتماعی مسئول‌تر، عزت نفس بالا و منبع کنترل درونی داشتند (اگونی و همکاران، ۲۰۲۰؛ میهرت و همکاران، ۲۰۱۹). بر طبق نظر بامریند (متجویس، جوانویک و جوانویک^۵، ۲۰۱۴) والدین مقتدر در ارتباط با کودک خود این فعالیت‌ها را انجام می‌دهند؛ شایستگی اجتماعی کودکان را از طریق سهیم شدن در فعالیت‌ها و گفتگوها تقویت می‌کنند، در روابط خود با کودک به تشویق بیش‌تر از تهدید و اجبار تکیه می‌کنند، بر رفتار کودک خود از نظارت و تقویت وابسته (مشروط) استفاده می‌کنند، از اجبار برای افزایش ادب و احترام در کودکان استفاده می‌کنند، اصول اخلاقی را متقابلاً رعایت می‌کنند، در زندگی کودک درگیری و مشارکت دارند (توماس^۶، ۲۰۱۳).

کیفیت رابطه والدین با نوجوانان بر بهزیستی نوجوانی تأثیرگذار است، کودکانی که به والدین خود دلبستگی ایمن دارند و در زمان اضطراب و ناراحتی حمایت والدین را دریافت می‌کنند، در نوجوانی شایستگی اجتماعی داشته و بهزیستی را تجربه خواهند کرد (مک‌الهنی، آلن، استفنسن و هار^۷، ۲۰۰۹). کنترل و نظارت شدید والدین بر

¹. Darling and Steinberg

². Ugwuanyi, Okeke and Njeze

³. Mihret, Dilgasa and Mamo

⁴. Bugental and Grusec

⁵. Matejevic, Jovanovic and Jovanovic

⁶. Thomas

⁷. McElhaney, Allen, Stephenson and Hare

فرزندان مانع از شکل‌گیری شایستگی و بهزیستی در آن‌ها می‌شود. لیدر^۱ (۲۰۰۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که کنترل رفتاری و روان‌شناختی والدین مانع رشد هیجانی و روان‌شناختی نوجوان می‌شود. کنترل رفتاری به منظور نظارت و ایجاد محدودیت دائمی برای نوجوانان از سوی والدین است. نوجوانان مخالف کنترل رفتاری هستند به دلیل اینکه احساس کفایت و خود مختاری را از آن‌ها سلب می‌کند (دادیز و اسمتانا،^۲ ۲۰۰۵). سری‌زاده و اکبری^۳ (۲۰۲۱)، استرنبرگ^۴ (۱۹۹۰) و برنستین و برنستین^۵ (۲۰۰۷)، به این موضوع اشاره کردند که سبک والدگری مقتدرانه بر رضایت از زندگی در دوران کودکی و نوجوانی تأثیرگذار است. پژوهش‌های زیادی مانند تروسوکیت-کانوکینه^۶ (۲۰۱۴)، دانگی و وایت^۷ (۲۰۱۶)، سرور^۸ (۲۰۱۶)، سئو، سی و لیم^۹ (۲۰۱۲)، استنبرگ (۱۹۹۰)، گنزالز، هلبینگ و کویلتر^{۱۰} (۲۰۰۲) نشان داده‌اند که شیوه‌های والدگری بر شکل‌گیری ویژگی‌های مثبت تأثیرگذار هستند.

یکی از برنامه‌هایی که به بهبود عملکرد خانواده‌ها و کیفیت روابط والد-نوجوان کمک می‌کند (دانگی و وایت، ۲۰۱۶ و هاجینسون و بلدوین^{۱۱}، ۲۰۰۵)، برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی^{۱۱} است. تحول مثبت نوجوانی یک سازه در زمینه روان‌شناسی مثبت است که به رشد توانمندی‌های نوجوانان توجه دارد (لرنر^{۱۲} ۲۰۲۱؛ ۲۰۰۵). لرنر^{۱۲} (۲۰۱۷) به این نکته اشاره کرد که برنامه تحول مثبت نوجوانی یک راه جدیدی برای درک نوجوانان است (کیی، هو، ژو و شک^{۱۳}، ۲۰۲۰). در این دیدگاه سعی بر آن است که به نوجوانان آسیب دیده کمک شود تا به شایستگی و تحول مثبت دست یابند. در این دیدگاه، تلاش اصلی این برنامه‌ها بر هماهنگ کردن نقاط قوت نوجوانان با محیط فیزیکی و اجتماعی آن‌ها است. از لحاظ نظری، مفهوم تحول مثبت نوجوانی با چندین سازه پنهان از قبیل شایستگی، اعتماد به نفس، مراقبت، منش، و ارتباط پیوند یافته است، که در مدل تحول مثبت نوجوانی مجسم می‌شود (رز و بروکز-گان^{۱۴}، ۲۰۰۳). این ابعاد نشانه تسخیر نیروهای عمده مطلوب در یک نوجوان است. به نوبت، زمانی که یک نوجوان این پنج سازه را در طی زمان آشکار می‌کند، او به احتمال بیش‌تری یک گذار موفق از نوجوانی به بزرگسالی خواهد داشت و از سالم بودن و بزرگسالی کامل شده لذت می‌برد، و همکاری‌های مثبتی با خود، خانواده، اجتماع، و جامعه مدنی دارد که ششمین سازه، یعنی همکاری (لرنر، ۲۰۱۳)، در سراسر مسیر زندگی‌اش تحقق می‌یابد. تحول مثبت نوجوانی زمانی اتفاق می‌افتد که افرادی که اطراف نوجوان هستند، او را حمایت کنند تا ظرفیت‌ها و

1. Leather

2. Daddis and Smetana

3. Steinberg

4. Bornstein and Bornstein

5. Kaniušonytė, Malinauskienė and Truskauskaitė-Kunevičienė

6. Dangi and Witt

7. Sarvar

8. Leung and leung

9. Gonzales, Holbing and Quilter

10. Hutchinson and Baldwin

11. Positive youth development

12. Lerner

13. Qi, Hua, Zhou and Shek

14. Roth & Brooks-Gunn

توانایی‌هایش را گسترش دهد (سنداک^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). لرنر (۲۰۰۵) ذکر می‌کند که تحول مثبت نوجوانی تلاش می‌کند تا نوجوان به عنوان منبعی برای رشد دیده شود. مرکز اصلی برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی بر نقاط مثبت نوجوانان و چالش‌هایی که ممکن است نوجوانان با آن‌ها روبرو شوند (کانیوسنیت و زوکاسکیه^۲، ۲۰۱۸؛ لرنر، ۲۰۱۳؛ ۲۰۱۷). تاکنون برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی تحت عنوان برنامه‌های کل‌نگر اجتماعی شک و ووآ^۳ (۲۰۱۶)، برنامه تحول مثبت نوجوانی دوترویچ^۴ (۲۰۱۵)، برنامه عمل مثبت فلابی و آلد^۵ (۲۰۱۰) در خارج از ایران و از برنامه آموزشی تحول مثبت نوجوانی حسین‌آباد، نجفی و رضایی (۱۳۹۸) در ایران استفاده شده است که همه آن‌ها توانسته‌اند ویژگی‌های مثبت را در دوره نوجوانی افزایش و ویژگی‌های منفی را کاهش دهند. با توجه به حساس بودن دوره نوجوانی و با توجه به نیاز به رشد حس استقلال و شایستگی در آن‌ها و با توجه به اینکه تأکید برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی بر مشارکت فعال نوجوانان در تصمیم‌گیری و شکل‌گیری تعامل مثبت در آن‌ها به عنوان یک بعد مهم در رشد دوره نوجوانی است (لرنر، ۲۰۱۷). به نظر می‌رسد برنامه‌های تحول مثبت با تأکید بر تعامل دو جانبه نوجوان با مردم و نهادهای اجتماعی به رشد مؤلفه همکاری در نوجوان کمک می‌کند (هینز^۶، ۲۰۱۳). علاوه بر آن تاکنون از برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی فقط در مدارس و با تأکید بر فعال بودن نوجوانان استفاده شده است. به همین دلیل در این پژوهش این برنامه آموزشی به والدین نوجوانان، آموزش داده می‌شود تا تأثیرات آگاهی والدین از مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی و به‌کارگیری و پیاده‌سازی آن‌ها در زندگی روزمره نوجوانان و اثرات آن بر روی کیفیت رابطه والد-نوجوانی بررسی شود. با توجه به مطالب بیان شده، پژوهش حاضر در پی پاسخی به این سؤال است که آیا آموزش برنامه تحول مثبت نوجوانی به والدین بر کیفیت رابطه ادراک شده والد-نوجوان تأثیر دارد؟

روش

این پژوهش از نوع مطالعات نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه آزمایش و گروه گواه بود. جامعه آماری پژوهش حاضر از والدین شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تشکیل شده بود. نمونه آماری پژوهش ۳۰ نفر از والدین دانش‌آموزان مقطع اول متوسطه مدارس دخترانه شهر تهران بودند که از بین مدارس متوسطه منطقه یک شهر تهران به صورت در دسترس انتخاب شدند، سپس به صورت تصادفی در دو گروه قرار گرفتند و به صورت تصادفی یک گروه آزمایش و یک گروه کنترل شد. برای انجام پژوهش‌های نیمه آزمایشی حجم نمونه حداقل ۱۵ نفر برای هر گروه پیشنهاد شده است (دلاور، ۱۳۸۴). پس از انتخاب افراد نمونه، درباره موضوع، دوره‌های آموزشی و اهداف آن‌ها برای آزمودنی‌ها توضیح داده شد و به آن‌ها گفته شد که شرکت در دوره‌ها داوطلبانه و با رضایت خود فرد است و هیچ اجباری برای شرکت در دوره‌ها وجود ندارد. ملاک‌های

1. Sendak

2. Kaniūšonytė and Žukauskienė

3. Shek and Wu

4. Dotterweich

5. Flay and Allred

6. Heinze

ورود شامل؛ دامنه سنی کودکان بین ۱۲ تا ۱۷ سال و والدین آن‌ها تمایل به شرکت در پژوهش دارند. ملاک‌های خروج؛ داشتن اختلال‌های خلقی، اختلال‌های سایکوتیک، عقب‌ماندگی ذهنی، اختلال‌های فراگیر رشد، دریافت هر نوع روان‌درمانی قبل از ورود به پژوهش و مصرف داروهای ضد اضطراب بود.

برنامه آموزشی تحول مثبت نوجوانی

در این پژوهش ساختار جلسات براساس پروتکل تحول مثبت نوجوانی از مؤلفه‌های جامعه‌پذیری، پیوندجویی، معنویت، شایستگی شناختی، شایستگی هیجانی، شایستگی اجتماعی، خودکارآمد پنداری و خودتنظیمی بنسون، اسکلیز، هامیلتون و سسما (۲۰۰۶)، شک و وو (۲۰۱۶)، دوترویچ (۲۰۱۵) و لرنر (۲۰۰۶) استفاده شد (به نقل از حسین‌آباد، نجفی و رضایی، ۱۳۹۸). این برنامه طی ۱۲ جلسه دو ساعته اجرا شد. شرح جلسات در جدول ۱ بیان شده است.

جدول ۱: محتوای جلسات تحول مثبت نوجوانی

جلسه	موضوع	محتوا
اول	آشنایی با برنامه تحول مثبت نوجوانی	تعریف نوجوانی و بلوغ و انواع بلوغ، بیان ویژگی‌ها و تغییرات رفتاری و شناختی دوره نوجوانی، معرفی نظریه و برنامه‌های تحول مثبت نوجوانی، معرفی برنامه تحول مثبت نوجوانی و تهیه قوانین برنامه
دوم	آموزش جامعه‌پذیری	ارائه تعریف جامعه‌پذیری و اهداف و مراحل آن، معرفی عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری، توضیح نقش متقابل خانواده و نظام‌های آموزشی و گروه همسالان و رسانه‌ها در جامعه‌پذیری، ارائه تعریف شهروندی و تکالیف شهروندی
سوم	آموزش مهارت‌های معنوی	ابعاد وجودی انسان و اجزاء هر بعد، آموزش خودآگاهی معنوی در قالب فعالیت‌های عملی، مفهوم معنویت، دین و هم‌پوشی این دو مفهوم، شناسایی آموخته‌های دینی و معنوی در قالب فعالیت‌های عملی، آشنایی با ویژگی‌های انسان‌های معنوی، رابطه معنویت و احترام به خود، رابطه معنویت و ارزش‌های انسانی، آشنایی با معنای زندگی در قالب فعالیت‌های عملی، شناسایی معنای زندگی در قالب فعالیت‌های عملی، آموزش روش‌های معنا دادن به زندگی در قالب فعالیت‌های عملی، راهکارهای پرورش بعد معنوی -دینی، آموزش مقابله‌های معنوی-دینی، آموزش مهارت حل مسأله در قالب فعالیت‌های عملی، آموزش مهارت حل مسأله با رویکرد معنوی
چهارم	آموزش مهارت برنامه‌ریزی و تفکر خلاق	تعریف، ضرورت، اصول برنامه‌ریزی، آموزش برنامه‌ریزی درسی به صورت عملی، تعریف تفکر و اهمیت آن، انواع تفکر، ارائه تعریف خلاقیت و عناصر آن، مراحل تفکر خلاق، ویژگی‌های افراد خلاق، انجام فعالیت‌های خلاقانه
پنجم	آموزش مهارت تفکر نقاد	تعریف تفکر نقاد، بیان اصول و مراحل تفکر نقاد، راه‌های تقویت تفکر نقاد، به کارگیری تفکر نقاد

جلسه	موضوع	محتوا
ششم	آموزش خودمراقبتی جسمی	تعریف سلامت، توضیح مؤلفه‌های سلامت، آموزش ارتقاء مؤلفه‌های سلامت در زندگی شخصی
هفتم	آموزش مهارت همدلی	مفهوم همدلی، کاربرد آن و اشتباهات رایج در ابراز همدلی، عوامل مؤثر بر ابراز همدلی، آموزش مراحل همدلی، آموزش تفاوت همدلی با همدردی و ترحم
هشتم	مهارت صمیمیت	نوازش و انواع آن، توضیح مفهوم بهره نوازشی و نقش آن در روابط صمیمانه، مفهوم اقتصاد نوازش و ایجاد تعادل در اهدا و دریافت نوازش، مفهوم نوازش مصنوعی و تأثیر آن بر صمیمیت، تمرین رفتار متقابل و انواع نوازش
نهم	آموزش مهارت ارتباط مؤثر	تعریف ارتباط، اهمیت، اهداف، سطوح، روش‌ها و اجزاء ارتباط، آموزش موانع ارتباط در قالب بازی‌های ارتباط و فعالیت‌های عملی، روش‌های مقابله با اختلافات در ارتباطات، آموزش تکنیک‌های برد-برد در حل اختلافات، آموزش گوش دادن فعال، انواع حریم در دنیای واقعی و مجازی، زبان گفتار و نشانه‌های آن، آموزش رفتار قاطعانه در موقعیت‌های خشم
دهم	آموزش فنون افزایش حرمت خود	تعریف حرمت خود و بیان تفاوت آن با اعتماد به نفس، منابع حرمت خود، عوامل مؤثر بر حرمت خود، نتایج حرمت خود بالا و پایین، راهکارهای عملی افزایش حرمت خود
یازدهم	آموزش مهارت خود نظم جویی	تعریف خود نظم جویی، جنبه‌های خود نظم جویی، آموزش پیدا کردن انگیزه‌های درونی و بیرونی رفتار، آموزش عملی رسیدن به خود نظم جویی، تعریف هیجان و کارکرد آن، انواع هیجان، مفهوم خود نظم جویی هیجانی
دوازدهم	آموزش مهارت خودکارآمدی پنداری	تعریف خودکارآمد پنداری، منابع خودکارآمد پنداری، انواع خودکارآمد پنداری، عوامل مؤثر بر خودکارآمد پنداری، نتایج خودکارآمد پنداری بالا، تکنیک‌های افزایش انواع خودکارآمد پنداری

در جلسه اول و قبل از شروع جلسه، پیش‌آزمون و در پایان جلسه آخر پس‌آزمون در هر دو گروه انجام شد. به دلیل شیوع بیماری کرونا و محدودیت‌های اعمال شده برای تشکیل جلسات با توافق شرکت‌کنندگان تعدادی از جلسات به صورت حضوری در مرکز مشاوره و روان‌شناسی و تعدادی از جلسات به صورت آنلاین از طریق تشکیل گروهی در پیام‌رسان واتساپ انجام شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار زیر استفاده شده است.

کیفیت رابطه والد-فرزندی

پرسشنامه خودگزارشی آلابام فریک (۱۹۹۱) برای اندازه‌گیری فرآیندهای خانواده استفاده می‌شود. پرسشنامه ۵۱ سؤال دارد. این پرسشنامه دارای طیف لیکرت ۵ نمره‌ای از هرگز ۱ تا همیشه ۵ است. دارای ۶ خرده مقیاس مشارکت والدین، والدگری مثبت، ضعف در نظارت و راهنمایی، عدم ثبات در قواعد رفتاری و تنبیه بدنی است. ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در پژوهش سامانی (۱۳۹۰) بررسی شد. همسانی درونی کل مقیاس ۰/۸۸، والدگیری مثبت ۰/۸۶، مشارکت پدر ۰/۸۲، تنبیه بدنی ۰/۸۲، اقتدار والدین، ۰/۵۵، عدم اطلاع والدین از یکدیگر

۰/۵۶ و نظارت ضعیف ۰/۵۲ بوده است. مقدار ضریب بازآزمایی کل مقیاس ۰/۸۸، والدگیری مثبت ۰/۸۶، مشارکت پدر ۰/۸۰، تنبیه بدنی ۰/۸۷، اقتدار والدین، ۰/۸۷، عدم اطلاع والدین از یکدیگر ۰/۷۷ و نظارت ضعیف ۰/۷۵ بوده است. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS 24 و برای پاسخدهی به فرضیه‌های پژوهش از آزمون کوواریانس تک متغیره (آنکووا^۱) استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ میانگین و انحراف معیار هر یک از مؤلفه‌های کیفیت روابط والد-نوجوان در دو گروه آزمایش و گواه در پیش‌آزمون و پس‌آزمون بیان شده است.

به منظور بررسی اثربخشی برنامه آموزش تحول مثبت نوجوانی به والدین بر کیفیت رابطه والد-نوجوان از آزمون کوواریانس تک متغیره (آنکووا) استفاده شد. به منظور استفاده از تحلیل کوواریانس ابتدا پیش‌فرض‌های لازم بررسی شدند. همان‌طور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند و واریانس گروه‌ها در همه مؤلفه‌ها برابر است. برای اثبات همگنی شیب رگرسیون باید مقدار F تعامل بین متغیرهمپراش و مستقل در همه گروه‌ها محاسبه شود، نتایج (F=۰/۲۱۶, P>۰/۶۵۱) نشان داد، این پیش‌فرض برقرار است. یکی دیگر از پیش‌فرض‌های آنکووا، یکسانی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس در بین سلول‌هایی که بر اساس اثرات بین آزمودنی‌ها تشکیل شده‌اند. با توجه به نتایج آزمون ام. باکس (Box's M=۳۴/۴۸۹, F=۰/۹۹۲, P>۰/۴۷۰) این پیش‌فرض تأیید شد. پس از بررسی مفروضه‌ها و حصول اطمینان لازم از آزمون آنکووا استفاده شد. در ادامه نتایج آزمون آنکووا گزارش شده است.

جدول ۲: آماره‌های توصیفی مؤلفه‌های کیفیت روابط والد-نوجوان

مؤلفه‌ها	گروه آزمایش				گروه گواه			
	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
والدگری مثبت	۴۱/۳۰	۴/۰۸	۴۶/۱۱	۶/۶۹	۳۴/۵۰	۵/۱۲	۳۴/۰۰	۵/۰۳
تنبیه بدنی	۱۳/۵۰	۵/۸۷	۸/۷۷	۲/۵۳	۱۲/۴۰	۴/۹۴	۱۲/۳۰	۵/۰۳
مشارکت پدر	۱۸/۸۰	۴/۷۳	۲۳/۷۰	۵/۱۲	۱۶/۸۰	۵/۸۰	۱۶/۸۰	۵/۷۸
اطلاع	۷/۳۰	۱/۷۰	۶/۵۰	۲/۱۲	۶/۸۰	۱/۵۴	۷/۲۰	۱/۷۵
اقتدار	۱۰/۳۰	۲/۷۱	۸/۵۰	۲/۱۷	۹/۶۰	۱/۱۷	۹/۱۰	۱/۵۹
نظارت ضعیف	۸/۹۰	۴/۰۶	۸/۳۰	۱/۷۰	۷/۷۰	۲/۴۵	۷/۵۰	۲/۱۲

^۱. univariate analysis of covariance(ANCOVA)

جدول ۳: نتایج آزمون شاپیرو-ویلک و آزمون لوین

متغیر	آزمون شاپیرو ویلک		آزمون لوین	
	Z	سطح معناداری	F	سطح معناداری
والدگری مثبت	۱/۹۳۵	۰/۰۵۱	۰/۵۹۸	۰/۴۵۰
تنبیه بدنی	۱/۰۱۶	۰/۲۵۴	۱/۱۸۵	۰/۲۹۱
مشارکت پدر	۱/۳۴۲	۰/۰۵۵	۰/۱۳۹	۰/۷۱۴
اطلاع	۰/۶۷۱	۰/۷۵۹	۴/۶۸۵	۰/۰۵۴
اقتدار	۰/۶۷۱	۰/۷۵۹	۰/۳۶۶	۰/۵۵۳
نظارت ضعیف	۰/۸۹۴	۰/۴۰۰	۰/۷۶۴	۰/۳۹۴

جدول ۴: نتایج آزمون آنکووا برای مقایسه گروه آزمایش و گواه در کیفیت رابطه والد-فرزندی با کنترل پیش آزمون

منابع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	۲
والدگری مثبت	۴۳۷/۲۶۹	۱	۴۳۷/۲۶۹	۱۰/۴۹۰	۰/۰۰۸	۰/۴۸۸
تنبیه بدنی	۱۱۱/۲۶۱	۱	۱۱۱/۲۶۱	۵/۵۴۸	۰/۰۳۸	۰/۳۳۵
مشارکت پدر	۲۲۷/۵۹۸	۱	۲۲۷/۵۹۸	۷/۶۰۹	۰/۰۱۹	۰/۴۰۹
اطلاع	۰/۰۰۶	۱	۰/۰۰۶	۰/۰۰۳	۰/۹۵۵	۰/۰۰۱
اقتدار	۰/۴۱۹	۱	۰/۴۱۹	۰/۰۷۹	۰/۷۸۴	۰/۰۰۷
نظارت ضعیف	۴/۰۴۳	۱	۴/۰۴۳	۱/۳۸۳	۰/۲۶۴	۰/۱۱۲

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که بین گروه آزمایشی و گواه در نمرات والدگری مثبت، تنبیه بدنی و مشارکت پدر تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد. میانگین والدگری مثبت و مشارکت پدر در پس آزمون گروه آزمایش نسبت به پیش آزمون افزایش معناداری پیدا کرده است ولی میانگین تنبیه بدنی در پس آزمون گروه آزمایش نسبت به پیش آزمون کاهش معناداری پیدا کرده است که حاکی از اثربخشی آموزش تحول مثبت کانسویت، ملینیسکی نوجوانی به والدین بر کیفیت ادراک شده رابطه والد-نوجوان است. بین گروه آزمایشی و گواه در نمرات اطلاع، اقتدار و نظارت تفاوت معناداری مشاهده نشد.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش تحول مثبت نوجوانی به والدین بر کیفیت رابطه ادراک شده والد-نوجوان بود. همان‌طور که یافته‌ها نشان داد در نمرات والدگری مثبت، تنبیه بدنی، مشارکت پدر بین گروه آزمایش و گواه تفاوت معناداری وجود دارد. این یافته با پژوهش‌های کانوسنیت و زوکاسکیه (۲۰۱۸)، دانگی و وایت (۲۰۱۶)، تروسوکیت-کانوکینه (۲۰۱۴)، توماس (۲۰۱۳)، هاجینسون و بلدوین (۲۰۰۵) همخوانی دارد مبنی بر این که بین

نظارت والدین، والدگری مثبت، گرمای عاطفی و عدم بیگانگی در ارتباط با پنج مؤلفه تحول مثبت نوجوانی ارتباط مثبت و معنادار وجود دارد، در حالی که با کنترل شدید و تنبیه ارتباط منفی مشاهده شد. والدین معمولاً با نسبت‌های متفاوتی از شیوه‌های والدگری مثبت، تنبیه و نظارت در شیوه‌های فرزندپروری استفاده می‌کنند. این یافته را می‌توان اینگونه تبیین کرد که نیاز اصلی نوجوانان در این دوره نیاز به خودمختاری و کسب هویت است و والدین باید به این نیازها پاسخگو باشند. در تحول مثبت نوجوانی بر ارتباط والدین بر فرزندان براساس احترام، محبت و قواعد و قوانین مشخص و مورد پذیرش هر دو طرف رابطه تأکید می‌شود به همین دلیل تفاوت در والدگری مثبت و مشارکت و تنبیه بدنی مشاهده شده است. ولی در اطلاع که به صورت اطلاع نداشتن والدین و فرزندان از برنامه‌های روزانه یکدیگر، اقتدار که به صورت توانایی والدین در مجبور کردن فرزندان به انجام دادن برخی امور سخت و نظارت ضعیف که به صورت نداشتن دقت کافی بر ساعت خروج و بازگشت فرزند به خانه و بیرون ماندن او از خانه برای مدت طولانی، تفاوت معناداری مشاهده نشده است. کانوسنیت و زوکاسکیه (۲۰۱۸) به این نتیجه دست یافتند که روشی که والدین با آن به نیاز خودمختاری نوجوانان پاسخ می‌دهند و روشی که با آن با نوجوانان ارتباط برقرار می‌کنند بر هویت و تحول مثبت کلی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. برنامه آموزشی تحول مثبت با تأکید بر شایستگی، اعتماد به نفس، مراقبت، منش، ارتباط و تصمیم‌گیری، روش‌هایی را به آن‌ها آموزش می‌دهد که والدین به نیازهای نوجوانان باید پاسخ دهند و با آن‌ها تعامل کنند؛ به همین دلیل بر کیفیت ادراک شده روابط والد-نوجوان تأثیر می‌گذارد و والدگری مثبت و مشارکت پدر را در امر فرزندپروری و تربیت نوجوان نیز بالا می‌برد و به دلیل تأکید بر برقراری تعامل مثبت با نوجوان و تأکید بر شیوه‌های ارتباط مؤثر، تنبیه بدنی را ارتباط بین والدین با نوجوانان کاهش می‌دهد.

در مجموع در پژوهش حاضر نشان داده شد که آموزش برنامه تحول مثبت نوجوانی بر والدگری مثبت، تنبیه بدنی، مشارکت پدر در کیفیت ادراک شده رابطه والد-نوجوان تأثیر دارد. محدودیت پژوهش حاضر این بود که صرفاً محدود به نوجوانان دختر منطقه یک شهر تهران بود. لذا پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی بیش‌تری به خصوص به صورت طولی در نمونه‌های مختلف انجام شود. با توجه به نتایج پژوهش حاضر به مسئولان و سیاست‌گذاران آموزش و پرورش توصیه می‌شود به منظور بهبود و ارتقاء کیفیت روابط والد-نوجوان کارگاه‌های آموزشی و برنامه‌هایی برای افزایش اطلاع و آگاهی هر دوی والدین در زمینه به‌کارگیری مؤلفه‌های تحول مثبت نوجوانی در فرزندپروری برگزار کنند. همچنین سایر عوامل مرتبط با مشکلات فرزندپروری و ارتباط با نوجوانان نیز در پژوهش‌های آتی بررسی شود.

فهرست منابع

- حسین‌آباد، ناهید، نجفی، محمود و رضایی، علی محمد (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه آموزشی تحول مثبت نوجوانی بر مؤلفه‌های بهزیستی روان شناختی در نوجوانان. *فصلنامه مطالعات روان‌شناسی بالینی*، ۹(۳۵)، ۲۳۳-۲۳۹.
- دلاور، علی (۱۳۸۴). *روش‌های پژوهش در روان‌شناسی و علوم تربیتی*. تهران: ویرایش.
- سامانی، سیامک (۱۳۹۰). ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی فرم کودکان پرسشنامه شیوه‌های والدگری آلاباما. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۲(۵)، ۱۷-۲۹.
- Baumrind, D. (1989). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255.
- Bornstein, L. and Bornstein, M. H. (2007). *Parenting styles and child social development. Encyclopedia on early childhood development*. Montreal: Centre of Excellence for Early Childhood Development and Strategic Knowledge Cluster on Early Child Development.
- Bornstein, M. H., Davidson, L., Keyes, C. L. and Moore, K. A. (2003). *Well-being: Positive development across the life course*. Psychology Press.
- Bugental, D. B. and Grusec, J. E. (2006). *Socialization processes*. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds. In chief) & N.
- Daddis, C. and Smetana, J. (2005). Middle-class African American families' expectations for adolescents' behavioural autonomy. *International Journal of Behavioral Development*, 29(5), 371-381.
- Dangi, T. and Witt, P. A. (2016). Parenting styles and positive youth development. *Youth Development Initiative*. Recuperado de <https://bit.ly/3IETEfv>.
- Darling, N. and Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.
- Delaware, A. (2007). *Research methods in psychology and educational sciences*. Tehran: Editing Publications. [Persian]
- Dotterweich, J. (2015). *Positive youth development 101: a curriculum for youth work professionals*. Cornell University: College of Human Ecology, 1-73.
- Flay, B. R. and Allred, C. G. (2010). *The positive action program: Improving academics, behavior, and character by teaching comprehensive skills for successful learning and living*. In International research handbook on values education and student wellbeing (pp. 471-501). Springer, Dordrecht.
- Frick, P. J. (1991). *The Alabama parenting questionnaire: Unpublished rating scale*. New Orleans: University of New Orleans: Department of Psychology.
- Gonzalez, A. R., Holbein, M. F. D. and Quilter, S. (2002). High school students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles. *Contemporary Educational Psychology*, 27(3), 450-470.
- Heinze, H. J. (2013). Beyond a bed: Support for positive development for youth residing in emergency shelters. *Children and Youth Services Review*, 35(2), 278-286.
- Hosseinabad, N; Najafi, M and Rezaei, AM. (2019). The effectiveness of adolescent positive development curriculum on the components of psychological well-being in adolescents. *Journal of Clinical Psychology Studies*, 9 (35), 223-239.[Persian]
- Hutchinson, S. L. and Baldwin, C. K. (2005). The power of parents: Positive parenting to maximize youth's potential. *Recreation and youth development*, 243-264.
- Kaniušonytė, G. and Žukauskienė, R. (2018). Relationships with parents, identity styles, and positive youth development during the transition from adolescence to emerging adulthood. *Emerging adulthood*, 6(1), 42-52.
- Kaniušonytė, G., Malinauskienė, O. and Truskauskaitė-Kunevičienė, I. (2014). Child-parent relationships and positive youth development components. *Social Work*, 13(1), 62-75.

- Leather, N. C. (2009). Risk-taking behaviour in adolescence: a literature review. *Journal of Child Health Care*, 13(3), 295-304.
- Lerner, R. M. (2005, September). *Promoting positive youth development: Theoretical and empirical bases*. In *White paper prepared for the workshop on the science of adolescent health and development, national research council/institute of medicine*. Washington, DC: National Academies of Science.
- Lerner, R. M. (2017). *Liberty: Thriving and civic engagement among America's youth*. Sage Publications.
- Lerner, R. M., Agans, J. P., Arbeit, M. R., Chase, P. A., Weiner, M. B., Schmid, K. L. and Warren, A. E. A. (2013). *Resilience and positive youth development: A relational developmental systems model*. In *Handbook of resilience in children* (pp. 293-308). Springer, Boston, MA.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Murry, V. M., Smith, E. P., Bowers, E. P., Geldhof, G. J. and Buckingham, M. H. (2021). Positive youth development in 2020: Theory, research, programs, and the promotion of social justice. *Journal of Research on Adolescence*, 31(4), 1114-1134.
- Matejevic, M., Jovanovic, D. and Jovanovic, M. (2014). Parenting style, involvement of parents in school activities and adolescents' academic achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 128, 288-293.
- McElhaney, K. B., Allen, J. P., Stephenson, J. C. and Hare, A. L. (2009). Attachment and autonomy during adolescence. *American Psychological Association*.
- Mihret, A. M., Dilgasa, G. S. and Mamo, T. H. (2019). Parenting style as correlates of adolescents' academic achievement motivation of Bate Secondary School, Haramaya, Ethiopia. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 7(2), 172-176.
- Qi, S., Hua, F., Zhou, Z. and Shek, D. T. (2020). Trends of positive youth development publications (1995-2020): A scientometric review. *Applied Research in Quality of Life*, 1-26.
- Roth, J. L. and Brooks-Gunn, J. (2003). What exactly is a youth development program? Answers from research and practice. *Applied developmental science*, 7(2), 94-111.
- Samani, S. (2011). Psychometric Properties of the Persian Version of the Alabama Parenting Practices Questionnaire. *Psychological Methods and Models*, 2 (5), 17-29. [Persian]
- Sarizadeh, M. S. and Akbari, F. (2021). The Role of Positive Youth Development, Religious Coping, and the Parenting Styles in Adolescent Students' Life Satisfaction. *International Journal of School Health*, 8(2), 62-71.
- Sarwar, S. (2016). Influence of parenting style on children's behaviour. *Journal of Education and Educational Development*, 3(2).
- Sendak, M. D., Schilstra, C., Tye, E., Brotkin, S. and Maslow, G. (2018). Positive youth development at camps for youth with chronic illness: A systematic review of the literature. *Journal of Youth Development*, 13(1-2), 201-215.
- Seo, S. N., Lee, S. G. and Lim, S. H. (2012). The effect of positive parenting style, self-efficacy, stress, and depression on school adjustment of adolescents. *Journal of digital convergence*, 10(8), 327-333.
- Shek, D. T. and Wu, F. K. (2016). The Project PATHS in Hong Kong: Work done and lessons learned in a decade. *Journal of pediatric and adolescent gynecology*, 29(1), S3-S11.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. and Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child development*, 63(5), 1266-1281.
- Thomas, N. R. (2013). Positive adolescent development: Relevance of family interventions. *Rajagiri Journal of Social Development*, 5(2), 13-32.
- Ugwuanyi, C. S., Okeke, C. I. and Njeze, K. C. (2020). Parenting Style and Parental Support on Learners' Academic Achievement. *Journal of Sociology and Social Anthropology*, 11 (3-4): 198-205.